

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของวัดในจังหวัดปทุมธานี” มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้ ๑. เพื่อศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของวัดในจังหวัดปทุมธานี ๒. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ ต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของวัดในจังหวัดปทุมธานี โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ๓. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของวัดในจังหวัดปทุมธานี ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงแบบผสม (Mixed Method Research) โดยใช้ระเบียบวิธี วิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสงฆ์จำนวน ๓๖๖ รูป วิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการทดสอบค่าที (t-test) และทดสอบค่าเอฟ (F – test) โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนชนิดทางเดียว (One way Analysis of Variance) ตามสมมติฐาน และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญที่น้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และโดยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In Dept Interview) จากพระสงฆ์ผู้บริหารกิจการคณะสงฆ์ระดับสูงในจังหวัดปทุมธานี ซึ่งมีผลการวิจัยสามารถนำรายละเอียดมาสรุปอภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะ ได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของวัดในจังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยสรุปผลได้ดังนี้

๕.๑.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของวัดในจังหวัดปทุมธานี จำแนกตามสถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรมวุฒิ การศึกษาทางเปรียญธรรม และตำแหน่งพระสังฆาธิการ ดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีอายุ ๓๖ ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๔๐ มีพรรษา ๑๑ - ๒๐ พรรษา คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๕๐ มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๘๐ ส่วนวุฒิการศึกษาทางธรรม คือ นักธรรมชั้นเอก คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๕๐ ส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๘๐ ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งพระสังฆาธิการ คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๙๐

๕.๑.๒ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของวัดในจังหวัดปทุมธานี

พระสงฆ์ในจังหวัดปทุมธานี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของวัดในจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามด้านการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ สูงที่สุด ($\bar{X} = ๓.๙๕$)

๑) ด้านการพัฒนาวัด พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า พระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของวัดในจังหวัดปทุมธานี ด้านการพัฒนาวัด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๔$)

๒) ด้านการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของวัดในจังหวัดปทุมธานี ด้านการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๕$)

๓) ด้านการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าพระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของวัดในจังหวัดปทุมธานี ด้านการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๕$)

๕.๑.๓ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของวัดในจังหวัดปทุมธานี จำแนกตามคุณลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามนำไปสู่การตอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ สามารถแสดงรายละเอียดได้ ดังนี้

๕.๑.๓.๑ สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์ที่มีอายุ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นว่าพระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของวัดในจังหวัดปทุมธานีโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นว่าพระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของวัดในจังหวัดปทุมธานี ในทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๓.๒ สมมติฐานที่ ๒ พระสงฆ์ที่มีจำนวนพรรษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นว่าพระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของวัดในจังหวัดปทุมธานีโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระสงฆ์สังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของวัดในจังหวัดปทุมธานีในทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๓.๓ สมมติฐานที่ ๓ พระสงฆ์ที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญแตกต่างกัน มีความคิดเห็นว่าพระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของวัดในจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาวัดและ ด้านก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ เสนาสนะ มีแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๓.๔ สมมติฐานที่ ๔ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมแตกต่างกัน มีความคิดเห็นว่าพระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของวัดในจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของวัดในจังหวัดปทุมธานีโดยรวม ไม่แตกต่างกัน

๕.๑.๓.๕ สมมติฐานที่ ๕ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม แตกต่างกัน มีความคิดเห็นว่าพระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของวัดในจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ในด้านการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ เสนาสนะ มีความแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ในส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๓.๖ สมมติฐานที่ ๖ พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งพระสังฆาธิการ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นว่าพระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของวัดในจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๒ อภิปรายผล

จากการศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของวัดในจังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมทั้ง ๓ ด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาผลการวิจัยรายด้านสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

๕.๒.๑ ด้านการพัฒนาวัด จากผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของวัดในจังหวัดปทุมธานี ด้านการพัฒนาวัด อยู่ในระดับมากทุกข้อ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุนทร ภิรมย์รัตน์** ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางจัดสาธารณูปการในเคหะชุมชนผู้มีรายได้ปานกลางของรัฐ โดยใช้ความพอใจของผู้อยู่อาศัยเป็นส่วนประกอบ” ผลการวิจัยพบว่าสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่สำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิตครอบครัวและการอยู่ร่วมกันในชุมชน น่าจะสร้างความพอใจแก่ผู้อาศัย และความแตกต่างของสภาพแวดล้อมกายภาพของสาธารณูปโภคสาธารณูปการด้านต่างๆ น่าจะมีส่วนต่อระดับความสูงค่าของความพอใจ และสามารถที่จะนำเอาผลที่ได้จากความพอใจนี้ ไปใช้ประกอบเป็นแนวทางการจัดสาธารณูปโภคสาธารณูปการในเคหะชุมชนผู้มีรายได้ปานกลางของรัฐในอนาคต^๑

๕.๒.๒ ด้านการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ จากผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของวัดในจังหวัดปทุมธานี ด้านการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าพระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของวัดในจังหวัดปทุมธานี อยู่ในระดับมากทุกข้อ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ อธิปญโญ** ที่ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” พบว่า ด้านสาธารณูปการ โดยภาพรวม พระสังฆาธิการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยทำหน้าที่ในการจัดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านซึ่งมีสาธารณูปการเป็นเหตุ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการพัฒนาวัด การก่อสร้างศาสนวัตถุเป็นสาเหตุให้เกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างเจ้าอาวาสกับชาวบ้านซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งกัน^๒

๕.๒.๓ ด้านการดูแลรักษาและการจัดการศาสนสมบัติของวัด จากผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของวัดในจังหวัดปทุมธานี ด้านการดูแลรักษาและการจัดการศาสนสมบัติของวัด อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศาสนสมบัติของวัด อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับเรื่องอื่นๆ อยู่ในระดับมาก ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ **บุญ**

^๑สุนทร ภิรมย์รัตน์, “แนวทางจัดสาธารณูปการในเคหะชุมชนผู้มีรายได้ปานกลางของรัฐ โดยใช้ความพอใจของผู้อยู่อาศัยเป็นส่วนประกอบ”, *วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๒), บทคัดย่อ.

^๒พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ อธิปญโญ, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐๖.

ยงค์ บรรพบุรุษ ได้วิจัยเรื่อง การปฏิบัติตามบทบาทของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดจังหวัดอ่างทอง สรุปว่างานสาธารณูปการจะเน้นในส่วนบำรุงรักษาวัด และศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี เป็นหน้าที่ของผู้บริหารวัดและคณะสงฆ์โดยตรง ในส่วนรัฐและพุทธบริษัทจะต้องอุปถัมภ์ด้วยไม่ว่าจะก่อสร้างหรือบูรณะเสนาสนะของสงฆ์เจ้าอาวาสต้องมองเห็นความสำคัญการจัดทำแผนแม่บทการก่อสร้างและรู้จักวิธีการบริหารงานสาธารณูปการเป็นอย่างดี มีเทคนิคและวิธีการขอคำปรึกษากับหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบ ขั้นตอนการดำเนินการก่อสร้างและการบูรณะ การบริหารจัดการงานสาธารณูปการที่ดีและต้องรู้จักวิธีการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ และพัฒนาวัดให้สงบบรมรื่น เป็นศูนย์กลางการพัฒนาของชุมชน โดยกำหนดยึดหลักการบริหารบูรณปฏิสังขรณ์ การรักษาดูแลทะนุบำรุง ศาสนวัตถุ และการจัดทำวัดให้เป็นวัดพัฒนา^๓

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของวัดในจังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ควรจัดให้มีการอบรมเรื่องกฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการด้านสาธารณูปการ

๒. ควรให้มีการจัดการประชุมเพื่อวางนโยบายในการจัดการงานสาธารณูปการ ร่วมกันภายในเขตการปกครองคณะสงฆ์

๓. ควรให้ผู้ได้บังคับบัญชาได้มีส่วนในการกำหนดหรือการออกความคิดเห็นในการจัดการสาธารณูปการ เพื่อทำให้เกิดความสมดุลในการบริหารหรือเพื่อให้ผู้บังคับบัญชาและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการบริหารงานด้านสาธารณูปการ

๔. ควรให้ความรู้ด้านสาธารณูปการแก่พระสังฆาธิการทั้งภาคทฤษฎีทั้งภาคปฏิบัติไปพร้อมกันโดยนำไปศึกษาดูงานที่วัดพัฒนาตัวอย่าง

๕. ควรจัดให้มีคณะกรรมการตรวจสอบและแนะนำการดำเนินการด้านสาธารณูปการของวัดให้มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน

^๓ บัณฑิต ยงค์ บรรพบุรุษ, “การปฏิบัติตามบทบาทของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดจังหวัดอ่างทอง”, การค้นคว้าอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๒, หน้า ๑๘.

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑. ควรมีการจัดการประชุมพระสังฆาธิการในระดับต่างๆให้มากขึ้น จัดให้มีการอบรมสัมมนาเพื่อหาทิศทางในการพัฒนาวัดในส่วนที่พระสังฆาธิการแต่ละท่านรับผิดชอบอยู่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาวัดที่เป็นไปในทิศทางที่ดีต่อไป

๒. ควรจัดให้มีการอบรมให้ความรู้แก่พระสังฆาธิการในเรื่องการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานโดยผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์

๓. ควรจัดให้มีการพัฒนาบุคลากรด้วยการส่งเสริมสนับสนุนให้พระสังฆาธิการได้รับการศึกษาในเรื่องการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านต่างๆเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอันดีต่อการจัดการศาสนสมบัติของวัดได้ด้วยดี

๔. ควรมีการวางแผนผังในการดำเนินการก่อสร้าง และการบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะเนื่องจากวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนซึ่งเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของคนในสังคม เพื่อการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาให้มีความสามัคคีกันของประชาชนในสังคม

๕. ควรที่จะเตรียมบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถที่จะสนองงานของคณะสงฆ์ต่อไปได้

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรศึกษาความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของวัดในจังหวัดปทุมธานี

๒. ควรศึกษาทัศนะของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการระดับภาคหรือระดับหน

๓. ควรศึกษาความคิดเห็นของพระสงฆ์เปรียบเทียบกับพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการสาธารณูปการ

๔. ควรศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของวัดโดยการประยุกต์ตามหลักธรรมาภิบาลหรือหลักธรรมอื่นๆในพระพุทธศาสนา

๕. ควรศึกษาเชิงคุณภาพในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการในระดับจังหวัด